

הדיינים בעיבור השנה.

וחד משני אמוראים אלו אמר: שהם כנגד טכסיסי מלכות, (21) שמצאנו דרגות דרגות בקירבתם למלך, ועיבור שנה הוא מטכסיסי מלכות שמים לסדר את השנים על סדרם. והם: שלשה — כנגד שומרי הסף כמו שכתוב בצדקיהו המלך [מלכים ב' כ"ה] המשה — כנגד המשה מרואי פני המלך כן כתוב גם שם, שבעה — כנגד רואי פני המלך כמו שנאמר [אסתר א]: שבעת שרי פרס ומדי.

תני רב יוסף: הני שלשה וחמשה ושבעה, שלשה כנגד שומרי הסף, המשה מרואי פני המלך שבעה רואי פני המלך.

אמר ליה אבוי לרב יוסף: עד האידנא מאי טעמא לא פריש לן מר — רבי! עד עתה למה לא פירשת לנו דבר זה.

אמר להו ענה רב יוסף לתלמידיו: לא הוה ידענא דצריכותו לא ידעתי שאתם זקוקים לדבר זה, מי בעיתו מינאי מילתא ולא אמרי לכו? האם קרה כדבר הזה ששאלתם אותי, ולא עניתי?!

זמן נשיא צריך גרי סימן [הם סימנים לשמועות הבאות, אלא במזומנין, אלא אם ירצם נשיא, היתה צריכה מפני הגשמים, לא מפני הגדיים].

הגמרא מביאה ברייתת ושמועות בדיני וסדרי עיבור השנה.

תנו רבנן: אין מעברין את השנה אלא במזומנין לה, (1) שהזמין נשיא הסנהדרין את יא-א

הדיינים (2) מאתמול לשם כך.

מעשה ברבן גמליאל הנשיא, שאמר לחברי

אבל עיין בהערה 10 בע"ב שמדברי רש"י משמע שהשבעה אינם צריכים לישא וליתן. ומשמע מדברי רבינו חננאל שאסור לאחרים להיות שם, וכן כתב רבינו יונה. אבל המאירי וה"מפרש" לרמב"ם (פ"ד מהל' קדוש החודש ה"ט) סוברים שאף אם עלו אחרים שלא ברשות אינם מעכבים את העיבור.

2. וכן כתב הרמב"ם (פ"ד מהלכות קדוש החודש הלכה י"ד).

וזה לשון הרמב"ם בהלכות סנהדרין (פ"א הלכה ג'): "קובעין בתחילה בית דין הגדול במקדש, והוא הנקרא סנהדרין גדולה... הגדול בחכמה שבכולן מושיבין אותו ראש עליהן, והוא ראש הישיבה, והוא שקוראין אותו חכמים נשיא".

אברכם" היינו שהקב"ה מסכים לברכתן של הכהנים, כן מסכים הקב"ה לעיבור השנה שעיברו בית דין, כמו שכתוב בתלמוד ירושלמי (נדרים) על הפסוק "לאל גומר עלי" שבת ג' שנים ויום אחד, שנמלכו בית דין ועיברו את השנה בתוליה חוזרין, כי הקב"ה מסכים להחלטות הבית דין.

21. והערוך לנר כתב: כיון שניסן הוא ראש השנה למלכים (ראש השנה ב') לכן עיבור השנה הוא דבר הנוגע למלכות, ונלמד מטכסיסי מלוכה.

1. ביאר ה"תורת חיים" שהטעם הוא: כדי שיעינינו כל אחד ואחד בינו לבין עצמו קודם שישא ויתן עם אחרים ולא יטעה לעבר שלא כדין.

והגמרא מבארת את סיפור הברייתא:

והאמת, שלא שמואל הקטן היה האיש שלא הוזמן, אלא איניש אחרינא היה, שעלה בלי שהזמינוהו, ומחמת כיסופא הוא דעביד. (5) שמואל הקטן עשה כן כדי שלא יכירו מי מביניהם עלה שלא ברשות וילבינו פניו.

הגמרא מספרת עוד סיפור דומה.

כי הא כמו שהיה אצל רבי, דיתבי רבי — רבי יהודה הנשיא וקא דריש ודרש, והריח ריח של שום, אמר: "מי שאכל שום — יצא", עמד רבי חיילא ממקומו ויצא. ובעקבותיו עמדו כולן כל התלמידים ויצאו. למחרת בשחר, מצאו רבי שמעון ברבי בנו של רבי לרבי חיילא ואמר ליה: "האם אתה הוא שציערת לאבא" (6) שאכלת שום ונדף הריח?" אמר לו רבי חיילא לרבי שמעון "אחם

הסנהדרין: השכימו לי למחרת שבעה דיינים (3) לעלייה! למקום המיועד לשיבת בית דין.

השכימו, ומצא שמונה.

אמר רבן גמליאל: מי הוא שעלה שלא ברשות — ירד!

עמד שמואל הקטן על רגליו ואמר: אני הוא שעליתי שלא ברשות, ולא לעבר השנה עליתי, להצטרף עמכם בדיון זה, אלא ללמוד הלכה למעשה הוצרכתי, כדי להתלמד איך תגמרו את העיבור.

אמר לו רבן גמליאל: שב בני, שב, ראויות כל השנים כולן להתעבר על ידך, וראוי אתה להצטרף עמנו מצד חכמתך, אלא שאמרו חכמים: אין מעברין את השנה אלא במזומנין לה. (4)

אחד ואחד במיוחד, וכן כתב רבינו יונה. ולפי זה כתב הר"ן שרבן גמליאל ידע מי עלה שלא ברשות, שהרי ידע את מי הזמין, אלא שלא רצה לבייש.

ועוד מפרש הר"ן, שרבן גמליאל הזמין על ידי שליח, לכן לא ידע מי עלה שלא ברשות. ובירושלמי כתוב: שלא עיברוה אותו היום, אלא הפליגו בדברי תורה, ועיברוה ביום אחר.

5. בירושלמי מובא שני טעמים למה נקרא שמואל הקטן, האחד, שהיה מקטין עצמו, והשני, שהיה קטן משמואל הנביא במעט. כמו שאומרת הגמרא בהמשך.

6. הקשה המהרש"א: איך לא ידע רבי שמעון שרבי חיילא לא אכל שום, וכמו שכולם הבינו שצריכים לצאת בעקבות רבי חיילא בהבינם שלא הוא אכל שום.] והריא"ף מבאר ביותר, שברור

3. לפי הדעות הסוברות [עיין במשנה בהערות] שלעולם צריכים שלשה חמשה ושבעה צריך לומר שכבר נשאו ונתנו בדבר, ועתה היו צריכין רק לגמור. ולפי הדעות הסוברות שאם ראו לנכון לעבר, מעברין אף בשלשה, מבאר היד רמ"ה — שהזמין שבעה שאם יתחלקו הדעות, יוכרע הדבר ויגמר בשבעה.

4. והקשה המהרש"א, איך עלה על דעת אחד מהן לעלות שלא ברשות, ועוד הקשה [וכן הקשו הראשונים] דאיך ירד שמואל הקטן, הלא בירידתו ישאר אחד שלא הוזמן, ולא ישארו שבעה מזומנין. עיין שם מה שתירץ.

אבל רבינו חננאל מבאר: שרבן גמליאל הזמין את כולם, אלא ששבעה המקדימין זוכים להימנות, ומי שבא אחריהם הוא העולה שלא ברשות. ושמואל הקטן היה בתוך השבעה.

אבל מהרמב"ם משמע שצריך להזמין כל

ושלום! לא תהא כזאת בישראל", שאני יאכל שום בבואי לבית מדרשו של רבי, אלא כדי שלא להלבין את פניו של אוכל השום — יצאתי, כדי שיצאו כולם, ולא יבינו מי הוא.

מבאר הגמרא:

ורבי חייא מהיבא גמר לה מאין למד הנהגה זו⁽⁷⁾.

מביאה הגמרא שרבי חייא למד דבר זה —

מרבי מאיר. דתניא שנינו בבבלי: מעשה באשה אחת שבאתה לבית מדרשו של רבי מאיר, אמרה לו: רבי! אחד מכם קידשני בביתא⁽⁸⁾, קידש אותי בקידושי ביאה שהיא אחת הדרכים שהאשה נקנית בהם. עמד רבי מאיר על רגליו וכתב לה ספר כריתות גט, ונתן לה, למרות שידע בעצמו שלא עשה כן, אלא כדי שכולם יגרשוהו, ותהיה מגורשת, ולא יפול החשד על אחד מהתלמידים, ואכן כן היה, ועמדו כתבו כולם ונתנו לה.

ורבי מאיר מהיבא גמר לה מאין למד הנהגה זו.

משמואל הקטן למד את זה, שאמר לרבן גמליאל שהוא הוא שעלה שלא ברשות.

ושמואל הקטן מהיבא גמר לה.

משכניה בן יחיאל למד הנהגה זו, דכתיב [עזרא י] שמסופר שם שסיפרו לעזרא שבני ישראל בגלותם נשאו נשים נכריות והתפלל עזרא לה' ונקבצו אליו מישראל קהל רב מאוד, ונאמר: "ויען שכניה בן יחיאל מבני עילם, ויאמר לעזרא, אנחנו מעלנו באלהינו ונרשב נשים נכריות מעמי הארץ, ועתה יש מקוה לישראל על זאת" ומייעץ לכרות ברית לאלהינו להוציא כל הנשים, ולמרות שהוא עצמו לא נשא אשה נכרית⁽⁹⁾, אמר בלשון "אנחנו מעלנו".

ושכניה בן יחיאל מהיבא גמר לה, ממי למד הנהגה זו.

מיהושע, מהמעשה של יהושע, שעכן מעל

המהרש"א, למה צריכים ללמוד דבר מאחרים, הלא הוא מדרכי המוסר, ואפשר שכל אחד עשה כן מצד מידותיו הטובות. עיי"ש מה שתירצו, ועיין בערוך לנר ובריא"ף.

8. "בפני עדים והלכו להם למדינת הים, והריני רוצה שיכניסני או יפטירני בגט". ורבי מאיר גירשה מפני שלא יתבייש העושה כן, מפני שפריצות היא לעשות כן, יד רמ"ה.

9. כתב הר"ן ששכניה לא נשא נכרית שהרי בסוף ספר עזרא (פרק י') כשמנויין שם כל אלו שהוציאו נשים נכריות, לא מנוי אתם שכניה. הרי שלא נשא אשה נכריה. ובספר רמת שמואל

היה לרבי חייא שכולם ייצאו אחריו, כי הרי אחריו ייצא האוכל שום, ויבינו שרבי חייא יצא לפניו כדי לא לביישו, ואכן באמת יצאו כולם]. ואם כולם הבינו למה לא הבין רבי שמעון דבר זה.

ומבאר המהרש"א: שטענתו של רבי שמעון לא היתה על אכילת השום, אלא על שבגללו התבטלה הישיבה באותו יום.

והשיב לו רבי חייא: "חס ושלום, לא תהא כזאת בישראל" ועדיף לבטל תורה, כי חטא הלבנת פנים חמור מחטא ביטול תורה.

7. וכתב המהרש"ל: "ומקשים העולם" למה לא יכלו כולם ללמוד משהו. ועוד הקשה

הגמרא מוסיפה לספר על מעלותיו של שמואל הקטן⁽¹¹⁾, ומקודם מספרת על הלל הזקן.

נתנו רבנן שנו חכמינו: משמתו נביאים האחרונים והם חגי זכריה ומלאכי, נסתלקה רוח הקודש רוח נבואה מישראל⁽¹²⁾ ואף על פי כן היו משתמשין בבת קול, שהגיעה אליהם מן השמים. פעם אחת היו החכמים מסובין בעליית בית של איש אחד ששמו גוריה בעיר יריחו, וניתנה עליהם בת קול מן השמים, ואמרה: יש כאן חכם אחד שהוא ראוי שתשרה עליו השכינה [כמשה רבינו]⁽¹³⁾ אלא אין עליו השראת השכינה משום שאין דורו זכאי לכך שביניהם תהיה השראת השכינה. ואף שהבת קול לא אמרה מי הוא החכם, בכל זאת נתנו חכמים את עיניהם בחלל הזקן, שהיה ברור להם שכוונת הבת קול אליו. וכשמת הלל אמרו עליו חכמי דורו דברי הספד: "הי חסיד, או לנו

בחרם, ולא רצה הקב"ה לגלות לו מי הוא החוטא, ואמר לו בלשון כללי "חטא ישראל". דכתיב [יהושע ז]: ויאמר ה' אל יהושע קום לך, למה אתה נופל על פניך, חטא ישראל!

אמר יהושע לפניו לפני הקב"ה: רבונו של עולם! מי מבני ישראל חטא? אמר לו הקב"ה: וכי דילטור רכיל אני לך? אלא הטל גורלות ביניהם, ומי שיפול הגורל עליו הוא החוטא. ולא גילה לו בפירושו מי הוא החוטא, כדי שלא יבוש.

ואיבעית אם תרצה אימא אומר לך: שכניה למד כן ממשא⁽¹⁰⁾ בשעה שיצאו כמה אנשים מבני ישראל בשבת באיסור ללקוט מן המזן ולא מצאו, דכתיב שאמר משה לכל העם: "עוד מתי מאנתם", בלשון כללי, ואף שרק מקצתם עשו כן.

12. המאירי מבאר: "שאינ הנבואה שורה לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות ושאר הצרות, משמתו נביאים האחרונים שהם חגי זכריה ומלאכי שנתנבאו בבנין בית שני, נסתלקה נבואה מישראל, ולא היה שם נביא אף בפני הבית, שכל זמן בית שני היו תחת שאר מלכיות ועמדו בצרות ובתוקף מלחמות.

ומכל מקום היו ביניהם חכמים גדולים שרוח נבואה שורה לפעמים עליהם, מדרך טבע שלימותם, ושהיו מגלים עתידות בעת זקנותם, ומכל מקום לא היתה שם נבואה גמורה להוכיח ולדרוש להם עתידותיהם במצות המנבא יתברך".

13. המהרש"ל מוחק את המילים "כמשה רבינו" וטעמו שהרי משה היה אב לנביאים ולחכמים, ולא שייך להידמות לו, שנאמר: "ולא קם נביא

מדייק מלשון הכתוב: "ועתה יש מקוה לישראל על זאת" ולא אמר: יש מקוה לנו כי אכן לו אין צורך ב"מקוה ישראל".

10. ובמאירי משמע שהיתה גירסתו שנלמד ממה שאמר משה לישראל: "לא תעשון כן ככל אשר אנחנו עושים פה איש הישר בעיניו" שכלל עצמו עם עוברי העבירה.

11. כן כתב רש"י. ויש להוסיף ששילמו לו מן השמים מדה כנגד מדה, שאף שהבת קול אמרה "אחד" ולא אמרה מי הוא שראוי שתשרה עליו השכינה, בכל זאת נתנו עיניהם בשמואל הקטן, וזה תשלום שכר עבור שבעת ה"כיסופא" קיבל עליו שמואל הקטן לומר שעלה שלא ברשות.

שנסתלק מאתנו — חסיד. **הי עניו, או לנו** שנסתלק מאתנו עניו. **תלמידו של עזרא**."

שוב פעם אחת היו חכמי דור שלאחריהם מסובין בעליה בעיר **יבנה**. וניתנה עליהם **בת קול מן השמים ואמרה: יש כאן חכם אחד שהוא ראוי שתשרה עליו שכינה**, (14) **אלא שאין דורו זכאי לכך, נתנו חכמים את עיניהם בשמואל הקטן, וכשמת, אמרו עליו: הי חסיד הי עניו תלמידו של הלל**.

ואף הוא שלא שרתה עליו השכינה משום שאין הדור זכאי לכך, בכל זאת בסוף חייו שרתה עליו השכינה, שהתנבא **ואמר בשעת מיתתו: שמעון וישמעאל** **לחרבא**, רבי שמעון בן גמליאל הנשיא ורבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול ייהרגו בחרב, **וחבורוהי לקטלא**, חכריהם ייהרגו בשאר מיתות, כגון רבי עקיבא שנהרג במסרקות של ברזל ורבי חנינא בן תרדיון שנהרג בשריפה, **ושאר עמא יתר העם לביזא**, יבזו אותם הרומאים, **ועקן סגיאן צרות גדולות עתידין למיתי לבוא על עלמא**.

וכל נבואותיו התקיימו, הרי שלסוף שרתה עליו השכינה.

וכן על [רבי] יהודה בן בבא בקשו המספידין לומר כן: הי חסיד הי עניו וכו', **אלא למה לא הספידוהו כן, מפני שנטרפה שעה ולא היה להם זמן לכך, שאין מספידין על הרוגי מלכות הרשעה, מפני החשש שמא לא יתן המלך רשות לקבורו, וממהרים לקבורו**.

הקדמה לסוגיית עיבור השנה.

בשנת הלבנה, יש שנים עשר חדשי לבנה, ובהם שלוש מאות וחמישים וארבעה יום בקירוב.

בשנת החמה יש שלוש מאות וששים וחמשה יום בקירוב. נמצא ששנת החמה עודפת על שנת הלבנה באחד עשר יום בקירוב.

שנת החמה מחולקת לארבע "תקופות"

עוד בישראל כמשה".

אבל גירסא זו מופיעה בכמה מקומות בחז"ל, וכן מביאה הרמב"ם בסוף פרק שביעי לשמונה פרקים (הקדמה למסכת אבות).

ומבאר שם שהנבואה ששרתה על משה רבינו היתה נעלה על שאר הנביאים בשתי ענינים. האחת, שלא היה בו סיבות המהוות מחיצה מפני הנבואה, כגון פחיתות שכליות ופחיתות המדות, והשניה, שנתן לו הקב"ה וגמל עמו חסד שנתן לו השגות הרבה יותר ממה שהיה ראוי מצד השלמת נפשו.

ומה שאמרה הגמרא שהלל היה ראוי כמשה רבינו, היינו רק לענין הראשון שהוא מצד

השלמת נפשו שהיה חסיד ועניו. ומה שלא קם נביא עוד כמשה, היינו בענין השני שראה באספקלריה המאירה, בזה לא קם כמשה.

14. המהרש"א מדייק שאצל שמואל הקטן לא נאמר כמשה רבינו, משום דהלל היו לו עוד דברים דומים למשה רבינו, שחי מאה ועשרים שנה כמשה רבינו, ופירנס את בני ישראל ארבעים שנה כמשה רבינו.

אבל ברש"י אבות (פרק ד' משנה י"ט) משמע שהיתה גירסתו גם בשמואל הקטן: "כמשה רבינו".

שנת הלבנה לשנת החמה, כדי שפסח יחול בתקופת האביב.

ב. "לצורך". אף אם הם פסח הוא בתקופת ה"אביב" לפי החשבון [שהחמה נכנסת למזל טלה], בכל זאת, אם קרה והתאחרו הגשמים, או שקשה לעלות לרגל, או שאין מספיק בהמות לקרבן פסח, וכיוצא בהם "צרכים" אחרים, המבוארים בסוגייתנו.

[עיבור השנה להשוות שנת החמה לשנת הלבנה הוא בודאי דאורייתא. אבל נחלקו הראשונים האם עיבור לצורך הוא מדאורייתא או מדרבנן. ברש"י על התורה משמע שהוא דין דאורייתא, שכן הוא מפרש את הפסוק [ויקרא כג ב] "דבר אל בני ישראל, מועדי ה' אשר תקראו אותם", ומפרש בשם ספרי [כ"ג קל"ט]: עשה מועדות שיהיו ישראל מלומדין בהם, מלמד, שמעברין את השנה על גליות ישראל שנעקרו ממקומן לעלות לרגל ועדיין לא הגיעו לירושלים. וכן כתב הירמיהו ועוד ראשונים. אבל רבינו יונה סובר שהוא מדרבנן].

ועתה הגמרא מביאה ברייתות בדיני עיבור השנה.

תנו רבנן: אין מעברין את השנה אלא אם כן ירצה נשיא הסנהדרין (15).

ואם הנשיא לא היה עמהם, כגון שהיה בדרך רחוקה, אפשר לעבר על תנאי אם ירצה הנשיא כשיחזור.

ומעשה ברבן גמליאל הנשיא שהלך ליטול

השנה. כל תקופה היא תשעים ואחד יום בקירוב, והם: תקופת ניסן שהוא זמן ה"אביב" שהתבואה מלאה באביב. תקופת תמוז, תקופת תשרי, ותקופת טבת.

ציוותה התורה להשוות את שנת הלבנה עם שנת החמה, בכך שציוותה התורה שחג הפסח יהיה תמיד בתקופת האביב. וכיון שקביעותו של פסח היא לפי חודשי הלבנה, הרי יש לקבוע את לוח השנה באופן שפסח יחול בתקופת האביב, זאת, על ידי התאמת חדשי השנה לחדשי החמה, כי רק לפי חדשי החמה מתנהלות תקופות השנה, ולא לפי חדשי הלבנה.

וכן ציוותה התורה שחג הסוכות יהיה בעת "אסיפת" התבואה מן השדות, שהוא קודם זמן ירידת הגשמים, וזמן זה תלוי במערכת החמה. וגם משום כך אנו מצווים להשוות את שנת הלבנה עם שנת החמה.

וכיון שאין מונים לחדשי השנה אלא חדשים שלמים, אי אפשר להוסיף אחד עשר יום לכל שנה משנות הלבנה, מעבר לשנים עשר החדשים, אלא צריך להוסיף מידי פעם חודש שלם. הוספה זו נקראת "עיבור".

בזמן שהיו מקדשין את חדשי השנה על פי הראיה של הלבנה, בבית דין, היו מעברים את השנה על פי הסנהדרין, כמבואר במשנתנו, היינו שהיו דנים מידי שנה בשנה, האם שנה זו ראויה להתעבר.

ובמה דנו:

א. על "עיקר העיבור". על ההשוואה בין

15. וכתב התוס' יו"ט (עדות פרק ז' משנה ז') "ולא מצאתי טעם לדבר".

עולי רגל להגיע לחוג את הפסח בירושלים. (18) ומפני תנורי קרבנות פסחים שצולין בהם את קרבן הפסח שנמוקו בגשמים וצריכין לבנותן ולייבשם בשמש, ומפני גליות ישראל, הגרים בגולה הרחוקה, ושמעו בית דין שכבר נעקרו ממקומן והתחילו את עלייתם לרגל להקריב קרבן פסח ועדיין לא הגיעו. שעל כל הדברים האלו מעברין, שאם לא יעברו את השנה – לא יבואו עולי רגל לחוג את חג הפסח

רשות לדבר על עסקי ציבור (16) אצל שלטון אחד שבסוריא, ושהה לבוא לא חזר בזמן העיבור, ועיברו את השנה על מנת שירצה רבן גמליאל, וכשבא רבן גמליאל ואמר רוצה אני, נמצאת שנה מעוברת למפרע. (17)

תנו רבנן: אין מעברין את השנה אלא אם כן חיתה השנה צריכה להתעבר, מפני הדרכים ומפני הגשרים שנתקלקלו מגשמי החורף, ולא הספיקו לתקן אותם ולא יוכלו

הוא מטכסי הכבוד שהיו נוהגים בהסנהדרין.

16. כן כתב רש"י, אבל היד רמ"ה מפרש: שהלך ליטול רשות מן ההגמון לעבר שנים, שמלכות הרשעה גבו מיסים וארנונות לפי חשבון השנים, לכך לא הסכימו להוסיף עוד שלושים יום. ולדבריו מבוארת הגמרא (לקמן י"ב א') שאדומי אחד לא הרשה לעבר את השנה.

17. וכתב המאירי: שאם הנשיא הגיע כשנכנס כבר אדר שני, וכל שכן אם עבר חודש העבור, מלמדין אותו שירצה.

ובטורי אבן (ראש השנה ל"א ע"ב ד"ה שלא) כתב: דאם נתרצה הנשיא לאחר שנכנס ניסן, תלוי במחלוקת של ברירה, דלמ"ד יש ברירה אפשר לומר שעתה בהסכמת הנשיא הוברר הדבר למפרע שהשנה מעוברת, אבל למ"ד אין ברירה, כיון שעתה אי אפשר לעברו, אי אפשר לומר הוברר הדבר למפרע, ולכן הסכמת הנשיא אינה מועילה. ועיין בשאגת אריה סימן צ"ג. אבל מדברי המאירי משמע שבכל אופן מועילה הסכמת הנשיא. ועיין במנחת חינוך (מצוה ד' אות ל"ה).

18. וברמב"ם: "ונמצאו הנהרות מפסיקין, ומונעין את העם, ומסתכנים בעצמם ומתים".

אבל היד רמ"ה מבאר: דכיון שנלמד מדרשת הכתובים [ועיין לקמן] שעיבור שנה תלוי בסנהדרין, לפיכך צריך שיהא ראש הסנהדרין עמהם ומסכים דעתו עמהם.

ומבאר שם באריכות שכיון שעיבור השנה תלוי גם בחשבון השנים [כמו שביארנו בדף י" ע"ב] ובעוד חשבונות, לכן הדבר מסור לבית דין.

הרמב"ם מנה (עשיין קנ"ג ובפרק ה' מהל' קדוש החודש) מצות עשה לקדש חדשים ולעבר שנים למצות עשה אחת, ודרשינן מהפסוק: "החודש הזה לכם". ובעל הלכות גדולות מונה אותם לשתי מצות, אחת, קידוש החודש, ואחת, עיבור השנה, ועיין בספר המצוות בהשגות הרמב"ן בסוף השורש הראשון.

לפי הרמב"ם מקור המצוה לעבר שנים הוא, כאמור, מהפסוק: "החודש הזה לכם", אבל הרמ"ה והר"ן ועוד – דרשוה מן הפסוק: אשר תקראו אתם. וישנה שיטה שלישית – דעת השאלות ועוד – שהפסוק: "אשר תקראו אתם" מלמד שצריכין בית דין ומהפסוק: "לכם" נלמד שצריכים מומחין.

הרמב"ם (שם) סובר: שצריכין דוקא סנהדרין, אבל הרמב"ן (בספר המצות) סובר שאין צריכין סנהדרין אלא מומחין. וסובר, שמה שמשמע מסוגייתנו שצריכין ראש הסנהדרין וסנהדרין

בירושלים.

אבל לא מעברין מפני השלג ולא מפני הצינה, שאין בהם למנוע לגמרי את עולי רגל מלעלות⁽¹⁹⁾, ולא מפני גליות ישראל שעדיין לא עקרו ממקומן.⁽²⁰⁾

תנו רבנן שנו חכמינו: אין מעברין את השנה לא מפני הגדיים ולא מפני הטלאים עיזים וכבשים בני שנה לקרבן פסח שלא גדלו כל צרכן, ורוצים לעבר את השנה כדי שיגדלו — אין מעברין. שאינו צורך גדול כל כך שאפשר להקריבם כמו שהם⁽²¹⁾, ולא

מפני הגוזלות תורים שהיו מביאים אותן מחוסרי כפורים [יולדות זבים וזבות] בעת עלותם לרגל לחוג את חג הפסח **שלא פירחו** שהם עדיין קטנים, מפני שאפשר להקריב יונים קטנים.⁽²²⁾ **אבל,** אף שבעבורם בלבד ולא יעברו את השנה, בכל זאת **עושיין אותן סעד לסיבה** סומכת וסועדת — דהיינו צירוף לעבר את השנה,⁽²³⁾ דאם רוצים לעבר מפני הפירות, והרי שנינו בכרייתא הבאה שאיננה סיבה מספקת שעבורה יעברו את השנה, אפשר לצרף אליה את סיבת הגדיים וטלאים או סיבת הגוזלות, כדי שלצורך שני הדברים האלו יעברו את השנה.

המועדים ועולי הרגלים, והגוזלות היא סיבה צדדית, וכן כתב הר"ן.

23. רש"י והיד רמ"ה מפרשים: שמצטרפים להיות עוד "סיבה" שבשבילם יעברו את השנה, וכן משמע מתוס' ד"ה מפני.

אבל הרמב"ם כתב: "כיצד עושיין אותן סעד לשנה: "אומרין שנה זו צריכה עיבור מפני התקופה שמשכה או מפני האביב ופירות האילן שלא הגיע, ועוד שהגדיים קטנים והגוזלות רכים".

וביותר מפורש במאירי: "כדי שיטעימו את הענין לבני אדם, ולא יהא הדבר קשה להם כל כך". וכן משמע ברש"י ותוס' במסכת ראש השנה (כ"א) שכתבו: "סעד לשנה — לישבו וליפותו".

הרי דחולקים אם הגדיים וטלאים וגוזלות הם עוד "סיבה" לעבר כמו שכתבו רש"י [ותוס'] והיד רמ"ה בסוגייתנו, או שאין מצטרפים, אלא ליפות בעיני העם שאינם מבינים בחשבונות התקופה ואביב ופירות, ולכן מודיעים להם עוד סיבות, אף שבאמת אינם מהווים סיבה שבעבורם יעברו, ואף לא לצירוף.

19. וכתב ה"מפרש" על הרמב"ם: לפי שיכולים להתחמם בבגדים או בחמימות המדורות, דמי שהתחיל ללכת בדרכו אינו מתמהמה מפני הצינה.

20. והטעם: כיון שפשעו אין לנו לעשות תקנה עבורם. הר"ש והראב"ד בספרי. וזה לשון המאירי: "ואף אם ימנעו מקצתם, העולה יעלה והחדל יחדל".

21. וכתב היד רמ"ה: מפני שיכולין לימנות רבים על פסח אחד ויגיע לכל אחד ואחד כזית. וכן כתב ה"מפרש" על הרמב"ם.

22. פירוש: התורים כשרים רק כשהם גדולים, והבני יונה כשרים רק כשהם קטנים (חולין כ"ב), ולכן רוצים לעבר את השנה משום שהתורים עדיין קטנים.

והטעם למה אין מעברין מבאר רש"י, שאפשר בבני יונה.

והיד רמ"ה מוסיף ביאור: שאף אם הבני יונה יתייקרו, אינה סיבה שעבורה יעברו, ועוד מפרש היד רמ"ה: משום שהעיבור הוא רק לצורך

כיצד איך עושים אותם סעד לשנה:

רבי ינאי אומר: משום רבן שמעון בן גמליאל כמו שעשה רבן שמעון ב"ג שהיה נשיא וראש הסנהדרין, והוא (24) שלח איגרות למקומות רחוקים להודיע להם שהשנה מעוברת, וכן כתב באיגרות: "מהודיעון אנחנא לכוון הננו מודיעים לכם דגוזליא רכיכין שהגוזלין רכין ואימריא דערקין ויש גורסין: דעדקין] הכבשים דקין, וזימנא דאביבא לא מטא עוד לא הגיע זמן האביב, [שהוא אחת משלושת הסיבות שעל שתיים מהן מעברין], ולכן שפרת מילתא באנפאי

יפה הדבר לפני [נראה לי] ואוסיפת על שתא זו והוספתי על שנה זו, חדש של תלתן יומין שלושים יום.

הרי דרק אחת מה"סיבות" והוא האביב לא הגיע, והוא אינו מספיק שבשבילו יעברו את השנה, אלא שבצירוף עם הכבשים והגוזלות, עיבר את השנה.

מדברי רבי ינאי משמע שהוסיף חדש של שלושים יום, ועל כך מקשה הגמרא:

מיתבי: שנינו בברייתא: כמה עיבור השנה

והקשו המפרשים: הרי רשב"ג היה אחרי חורבן בית המקדש, שהרי הגמרא קוראת ענותנאי בתראי, ואם כן איזה צורך היה לו לעבר מפני הכבשים והגוזלות.

ובסוגיא הבאה יתבאר אם הקושיא היא גם משום ה"אביב" דאם פירוש אביב הוא משום קרבן העומר, אפשר להקשות קושיא זו גם מאביב, כמו שבאמת מקשה הר"ן, אבל אם פירוש "אביב" הוא "תקופת" האביב להשוות שנת החמה לשנת הלבנה, אין קושיא מאביב, שבכל השנים צריכים לעבר בשביל אביב, שאינו שייך דוקא לדיני המקדש והקרבנות, וכן כתב היד רמ"ה.

על כל פנים קשה למה הוצרך לעבר משום כבשים וגוזלות.

ותירץ הר"ן: שבכל זאת עיברו לאחר החורבן, משום: "מהרה יבנה המקדש", ורצו להיות מוכנים להקרבנות קרבנות.

אבל היד רמ"ה מתרץ ומפרש שרבי ינאי אינו מספר עובדה שעשה כן רשב"ג הלכה למעשה, אלא שלימד רשב"ג כן כדי לפרש את הדין של עושין אותם סעד לשנה.

ובשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"א סי' פ"ט) מוכיח

ומבאר בחידושי מרן הגרי"ז הלוי: על פי מה שמבאר הברייתא על האביב ועל הפירות והתקופה, דרש"י ותוס' סוברים שהם שלשה ענינים נפרדים, שכל אחת מהן מהווה "סיבה" לעיבור שנה, אלא דנאמרה ההלכה שעל אחת מהן אין מעברין ורק על שתיים, ולשיטתם, סוברים, שאם ישנה סיבה אחת מהן לעבר אפשר "לצרוף" אליה עוד סיבה של כבשים וטלאים וגוזלות, שבצירופם תהינה לנו "סיבות" לעבר. אבל הרמב"ם לשיטתו — כמו שמבאר — שעל התקופה ופירות ואביב אינם שלשה "סיבות" אלא שלשה "אופני" חישוב שנה להשוות שנת החמה והלבנה, ונאמרה ההלכה דשתיים מהם מהווים "סימן" "להוכיח" שבא האביב, ואחד אינו מספיק "סימן", ולכן סובר הרמב"ם שאין שייך "לצרוף" אליהם עוד "סיבה", שהרי שלשתם אינם סיבות בכלל. ולכן כתבו הרמב"ם והמאירי שאינם אלא לייפות הדבר שלא יהיה קשה בעיני העם.

24. מפשטות הגמרא משמע שרשב"ג עשה כן למעשה, ועיבר שנה מפני האביב והגוזלות והכבשים.

רשב"ג שאמר: ו"שפירת מילתא באנפאי" שיפה הדבר לפני לעבר השנה, ואילו רבן גמליאל בדורו כתב: "ושפירת מילתא באנפאי ובאנפי חבריי" — בפני ובפני חבריי.

תא חזי בא וראה! מאי איכא מה ההבדל

בין תקיפאי קדמאי התקיפים שבדורות יא-ב

הקודמים לבין עינוותני בתראי הענווים שבדורות המאוחרים — רבן גמליאל שנהג נשיאותו ברמה וזרק מרה בתלמידים, נקרא "תקיפא" ובכל זאת כתב "ובאנפי חבריי", ורשב"ג שהיה עניו⁽²⁶⁾ ולא כתב "ובאנפי חבריי".

דתניא שנינו בברייתא: מעשה ברכן גמליאל

— שלושים יום כן סוברים חכמים, ואילו רבן שמעון בן גמליאל אומר: חדש שהוא עשרים ותשעה יום.

הרי ישנה סתירה בדברי רבי שמעון בן גמליאל.

ומתוצת הגמרא:

אמר רב פפא: שמה שאמר רבי שמעון בן גמליאל: "חדש" אין כוונתו לשלול חדש מלא של שלושים יום, אלא, רצו הסנהדרין הוסיפו חדש של עשרים ותשעה יום, ואם רצו הוסיפו שלושים יום.⁽²⁵⁾

הגמרא מוצאת הבדל בין נוסח זה של

שנה זו כך וכך, רצו תשעה ועשרים יום רצו שלושים, שחודש העיבור הרשות לבית דין להוסיפו מלא או חסר לאנשים הרחוקים שמודיעים אותם. אבל הם לפי הראיה עושים אם מלא או חסר".

והקשה עליו המנחת חינוך, איך יכול להיות שהמקומות הרחוקים יעשו פסח לעצמם שלא לפי קביעות הבית דין.

ואם נתרץ שאחר כך ישלחו שלוחים להודיע אם עיברו או חיסרו, אם כן למה מודיעים להם מתחילה כמה ימים מוסיפים. והניח בצ"ע. ועיין ב"חזון איש" על הרמב"ם.

26. רבן גמליאל נקרא תקיפא קדמאי שהיה נוהג שררה וזרק מרה בתלמידים כמו שמצאנו במסכת בכורות (ל"ו) שאמר לרבי יהושע לעמוד על רגליו, והיה רבן גמליאל דורש עד שרינגנו כל העם ואמרו למתורגמן לשתוק, וכן מצאנו במסכת ברכות (כ"ז) סיפור דומה. וכן במסכת ראש השנה (כ"ה) שאמר לרבי יהושע: גזור אני עליך שתבוא אצלי במקלך ובמעוטיך ביום

מכאן: שבדורות הסמוכים לחורבן בית המקדש, עדיין הקריבו קרבן פסח, וכתב ה"חמרא וחיי": שהיה להם אפר הפרה עד תקופת האמוראים.

25. המנחת חינוך (מצוה ד' אות כ"א) מקשה: איך זה תלוי ברצונם, ואיך יודעים כבר עתה באיזה יום יבואו עדים להעיד על ראיית הלבנה בסוף חודש אדר השני.

[עיין שם שמאריך בקושיא]

ומוכיח מכאן, שרשות ביד ב"ד לעבר חודש או לחסר כרצונם, לפי צורך גדול, אף בלי עדים, ואם ירצו לעבר, אף שיבואו עדים לא יקבלו אותם, ואם ירצו שלא לעבר יכולים לקדש את החדש ביום שלושים אף בלי עדים.

וכל זה נכלל בדרשת הפסוק: "אתם" שדרשוהו חז"ל שסמכות בידי הב"ד אפילו כשהם שוגגין ואפילו מזידין. אלא שיש מצוה לקדש על פי עדים.

אבל הרמב"ם כותב (פ"ד מהל' קדוש החודש הי"ז): "כשמעברין בית דין את השנה כותבין איגרות לכל המקומות הרחוקים וכו' והוספנו על